

Tonko
Maroević

akademik

DOI:
10.17685/Peristil.61.20

Jelena Uskoković (1929.–2018.)

foto: Muzejski dokumentacijski centar

Povjesničarka umjetnosti Jelena Uskoković najveći je dio svoga radnog vijeka provela u zagrebačkoj Modernoj galeriji i zadužila je našu struku nizom brižno pripremljenih i studiozno interpretiranih monografskih i retrospektivnih izložbi. Diplomirala je 1958. godine na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, zatim je 1962. magistrirala na University of Rochester u SAD, a doktorat obranila u Zagrebu 1980. godine. Od 1966. godine je kustosica, a od 1978. do mirovine muzejska savjetnica u Modernoj galeriji u Zagrebu. Njezin je opus logično vezan uz muzejsku i galerijsku praksu, a obuhvaća razne aspekte hrvatske likovnosti na razmeđu 19. i 20. te prve polovine 20. stoljeća s posebnim zanimanjem za fenomene secesije i monumentalizma.

Započela je kritičkim prikazima u tisku i na radiju, ali ubrzo se definitivno posvetila specijalističkoj obradi značajnih i karakterističnih hrvatskih slikara i kipara. Već je prvi takav zadatak, priređivanje izložbe Mirka Račkog 1970. godine urodio dugotrajnim plodovima. Kroz čitavo desetljeće bavljenja tim dugotrajno djelatnim i dotad poprilično zanemarenim i potcjenjivanim umjetnikom, Jelena je Uskoković našla nove i uvjerljivije načine tumačenja i vrednovanja, što je rezultiralo i boljim općim uvažavanjem secesijske dionice hrvatskoga slikarstva. Neke od tekovina produbljenog shvaćanja modernističke paradigme, odnosno uže simbolističkih sklonosti, mogla je primijeniti i na opus Slave Raškaj. Velikom monografijom o Mirku Račkom 1979. godine zaokružila je tu dionicu svoje karijere.

I Meštrovićevim kiparstvom Uskokovićeva se počela rano baviti. Za vrijeme boravka u Americi upoznala se s umjetnikovom recentnom fazom, sačuvanom u američkim

zbirkama, te je o tome izvještavala u našim publikacijama, težeći također revalorizaciji monumentalističkih tendencija, kako u Meštrovićevu slučaju tako i kod inih stvaralaca. Uostalom, između Mirka Račkog i Ivana Meštrovića mogla se uspostaviti više no jedna paralela, kako morfološkoga tako i socio-političkog karaktera, a Jelena je Uskoković nastojala na što potpunijem i cjelovitijem tumačenju.

Standardni dio njezina djelovanja odnosi se na priređivanje izložbi istaknutih umjetnika, koji su kvalitetom i kvantitetom djelovanja zaslužili status sustavnog prezentiranja u Modernoj galeriji. Prihvaćene obaveze Jelena Uskoković primjereno je izvršila, a riječ je o tako značajnim retrospektivama kao što su one Ljube Babića, Miljenka Stančića, Vasilija Jordana, Nikole Reisera, Frana Šimunovića i Ksenije Kantoci. Može se kazati kako je dala posebno uvjerljiv obol valorizaciji amblematskih zastupnika moderne tradicije, iznimno uspješnih primjera autentične likovne kreacije. Svoje djelovanje u Modernoj galeriji zaokružila je knjigom povodom osamdesete godišnjice ustanove u kojoj je provela većinu radnog vijeka.

Izvan uže discipline kojom se bavila ostaju prilozi o Fernkornovoj skulpturi i o Račičevim minhenskim iskustvima, a posebnu pažnju zaslužuje njezin pronalazak – nakon više od pola stoljeća – niza izgubljenih umjetnina hrvatskih umjetnika što su bile nestale, odnosno ostavljene u Švicarskoj nakon izložbe održane neposredno po Prvom svjetskom ratu. Vraćanje u domovinu antologijskih slika Tartaglije, Šulentića i Uzelca svakako predstavlja velik kulturni dobitak, pa i znanstveni doprinos boljem razumijevanju ekspresionističkih odjeka u našem prostoru, što je Uskokovićeva naglasila u prilogu povodom navedene restitucije.

Za svoj doprinos povijesnoumjetničkoj struci i disciplini Jelena Uskoković opravdano je apostrofirana dodjelom nagrade „Radovan Ivančević“ za životno djelo, a naše Društvo i brojni kolege sada sa žalošću obilježavaju njezin gubitak.

Tekst je objavljen u Kvartalu 1-4 (2018.)